

1 KARAMAN ULUSLARARASI DİL VE EDEBİYAT KONGRESİ

7-9 Kasım 2018

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
KARAMAN

BİLDİRİ KİTABI PROCEEDINGS BOOK

<http://kmu.edu.tr/kudek>

1. KARAMAN ULUSLARARASI DİL VE EDEBİYAT KONGRESİ

7-9 Kasım 2018

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
KARAMAN

BİLDİRİ KİTABI PROCEEDINGS BOOK

Editörler:

Editors:

Doç. Dr. Bülent KIRMIZI

Doç. Dr. Bahar İŞİGÜZEL

I. KARAMAN ULUSLARARASI DİL VE EDEBİYAT KONGRESİ BİLDİRİ KİTABI (7-9 KASIM 2018)

© Her hakkı saklıdır. Bu kitabın tamamı yada bir kısmı, yazarının izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi yada herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

Bu kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarına aittir.

Editörler

Doç. Dr. Bülent KIRMIZI
Doç. Dr. Bahar İŞİGÜZEL

Editör Yardımcıları

Arş. Gör. Murat ERBEK
Arş. Gör. Fırat SOYSAL

Yayına Hazırlayanlar

Dr. Öğr. Üyesi Ümmügülsüm ALBİZ
Dr. Öğr. Üyesi Selin TEKELİ
Arş. Gör. Dr. Yakup YAŞAR
Arş. Gör. Aysel YILDIZ EROL
Arş. Gör. Emre BEYAZ
Arş. Gör. Esin EREN SOYSAL
Arş. Gör. Gökçen KAPUSUZOĞLU

ISBN: 978-605-2131-14-5

Aybil Yayınevi Sertifika No : 31790

KONYA - ARALIK- 2018

ÖNSÖZ

Değerli Araştırmacılar,

I. Uluslararası Karaman Dil ve Edebiyat Kongresi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi ev sahipliğinde 7-9 Kasım 2018 tarihleri arasında Karaman'da düzenlenmiştir.

Bilindiği üzere, içinde doğduğu toplumun tüm değer yargılarını bünyesinde barındıran ve yansıtan bir gösterge olan edebiyatın hammaddesi dildir. Genel anlamda sanatsal bir faaliyet olan edebiyat, insanların sadece estetik haz ve doyum alabilmeleri için icra edilen bir etkinlik değildir. Bu alanda öğretmeyi amaçlayan metinler olduğu gibi, düşündüren ve sadece sanatsal amaçla kaleme alınan metinler de bulunmaktadır. Edebi metin, hangi amaçla yazılmış olursa olsun sanatçı ile okur arasında gözle görülmeyen bir etkileşim kurar. Yazar bu etkileşim sayesinde okuyucu kitlesine mesaj içerikli bir takım kodlar iletir ve okuyucu sahip olduğu bilgi birikimi ve sosyo-kültürel yapısı dâhilinde kendince anlamlar çıkarır.

Kişinin ruhunun bir yansıması olan dil ise bireyin tüm duyu dünyasını yönlendiren, biçimlendiren bir algı mekanizmasıdır. Dil, milleti millet yapan unsurların başında gelir ve geçmişle gelecek arasında bir köprü görevi görürken, toplumun en derin ve mahrem özelliklerini açığa çıkarır. Dil aynı zamanda organik bir canlıdır ve onu canlandıran da edebiyattır. Dil yaşayıp gelişmesi için edebiyata ihtiyaç duyarken, edebiyat da mevcut kültürel yapıyı gelecek nesillere taşıyarak toplumun özgün yapısının korunmasını sağlar. Toplum bireylerini ortak bir noktada buluşturan dil, bir taşıyıcı vazifesi görür ve milleti diri tutarak yaşamasını sağlar.

Söz konusu durum dikkate alındığında, Üniversitemizce, I. Uluslararası Karaman Dil ve Edebiyat Kongresi'nin yapılması milli kültür ve bilincin, kültür klişe aktarımı ile yok olmaması için gerekli görülmüştür. Böylece dil ve edebiyat alanında çalışma yapan bilim insanları bir araya gelecek ve ortaya koydukları kuramsal verileri paylaşarak söz konusu alana hizmet etmiş olacaklardır.

Son tahlilde hepimizin takdiridir ki, her yaştan insanımızı, özellikle de gençlerimizi okumaya özendirerek ve dili yaralayacak kullanımlardan kaçınmalarını öğütleyerek ana dilimizle üretilen edebiyat ürünlerini yarınlara taşıyabiliriz. Unutulmamalıdır ki dilin ölümü, milletin ölümüne yol açan hazin bir sonudur.

I. Uluslararası Karaman Dil ve Edebiyat Kongresi'nde dil, edebiyat, çeviri ve karşılaştırmalı edebiyat alanında 140 Türk, 25 yabancı bilim adamı tarafından sunulan bildiriler dil ve edebiyatımıza yeni ve önemli katkılar sağlanacaktır.

Katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL
Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı

KONGRE ONURSAL BAŞKANLARI

Honorary Presidents of the Congress

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ (YÖK Başkanı)
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Türk Dil Kurumu Başkanı)
Prof. Dr. Mehmet AKGÜL (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Rektörü)

DÜZENLEME KURULU

Organizing Committee

Başkan

Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL

Üyeler

Doç. Dr. Bülent KIRMIZI
Doç. Dr. Bahar İŞİGÜZEL
Doç. Dr. İdris Nebi UYSAL
Dr. Öğr. Ü. Ahmet Hamdi CAN

BİLİM KURULU

Science Council

Prof. Dr. Abdurrahman ÖZKAN - Konya Necmettin
Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan KARAİSMAİLOĞLU - Kırıkkale
Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet SARI - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Ali AKAR - Muğla Sıtkı Koçman
Üniversitesi
Prof. Dr. Alimcan İNAYET - Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Anette HORN - University of the
Witwatersrand Johannesburg
Prof. Dr. Arif ÜNAL - Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent OKAY - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Celal DEMİR - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Celil Hasan MUHAMMET - Selahaddin
Üniversitesi
Prof. Dr. Derya YAYLI - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Edina SOLAK - Zenica Üniversitesi
Prof. Dr. Hacı Ömer KARPUZ - İstanbul Kültür
Üniversitesi
Prof. Dr. Halim ÖZNRHAN - Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Hikmet KORAŞ - Niğde Ömer Halisdemir
Üniversitesi
Prof. Dr. Hülya AŞKIN BALCI - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. İrfan MORİNA - Kosova Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail İŞCEN - Mersin Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet AYGÜN - Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Metin TOPRAK - Kocaeli Üniversitesi
Prof. Dr. Mohamed HERİDY - Mısır Ein Shams
Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammed TASA - Necmettin Erbakan
Üniversitesi
Prof. Dr. Muharrem TOSUN - Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Musa YILDIZ - Ahmet Yesevi Üniversitesi
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN - Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin DEMİR - Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Paşa YAVUZARSLAN - Ankara
Üniversitesi
Prof. Dr. Sevinç ÜÇGÜL - Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Süer EKER - Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Türkan OLCAY - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Vahit TÜRK - İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf ÖZ - Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynep Bağlan ÖZER - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Zharkynbike SULEİMENOVA - Almatı
Kazakistan Üniversitesi
Prof. Dr. Zoltán SZENDİ - Universität Pécs
Doç. Dr. Abdulsettar Salih AHMET - Selahaddin
Üniversitesi
Doç. Dr. Abdüsselam BİLGİN - Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Âdem ÖGER - Nevşehir Hacı Bektaş Veli
Üniversitesi
Doç. Dr. Ayten ATAY - Karamanoğlu Mehmetbey
Üniversitesi
Doç. Dr. Elmira MEMMEDOVA KEKEÇ - Bakü
Avrasya Üniversitesi
Doç. Dr. Emad Abdul LATİF - Katar üniversitesi
Doç. Dr. Erdiç YÜCEL - Necmettin Erbakan
Üniversitesi
Doç. Dr. Faruk ÇİFTÇİ - Kahramanmaraş Üniversitesi
Doç. Dr. Giray FİDAN - Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Gürhan KIRİLEN - Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan YILMAZ - Necmettin Erbakan
Üniversitesi
Doç. Dr. İnci İNCE ERDOĞDU - Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Kulzhanova BAKYTGUL - El-Farabi Kazak
Milli Üniversitesi
Doç. Dr. Nergis BİRAY - Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Nihan DEMİRYAY - Çanakkale Üniversitesi
Doç. Dr. Onur KÖKSAL - Konya Gıda ve Tarım
Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer ACAR - Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR - Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Reyhan ÇELİK - Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Ramazan KAZAN - Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç. Dr. Recep DURGUN - Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Sürüd Kenan ŞAKİR - Selahaddin Üniversitesi
Doç. Dr. Şaban KÖKTÜRK - Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Zehra GÜLMÜŞ - Anadolu Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Aysel Nursen DURDAĞI - Sakarya Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Ayşe DEMİREL - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Duygu TÜRKÖĞLU - İbrahim Çeçen Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Emad Abdelbaky Abdelbaky ALY - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Eser ÖRDEM - Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Fatih ÖZDEMİR - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Feyza GÖREZ - Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Gonca ÜNAL CHİANG- Ankara Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. İhsan DOĞRU - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Kamil Ali GIYNAŞ - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Kemal GÖZ - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Kenan ÖZÇELİK - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Mehmet C. ODACIOĞLU - Bartın Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Mert ÖKSÜZ - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Dr. Öğr. Ü. Nesrin ŞEVİK - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Nurcan KALKIR - Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Onur AYKAÇ - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Orhan OĞUZ - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Öznur ÖZDARICI - Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Perihan KAYA TOKBUDAK - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Reyhan BAL - Uluslararası Saraybosna Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Serhan DİNDAR - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Serkut DABBAGH - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Serpil UÇAR - Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Yasemin AKKUŞ - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Zafer CEYLAN - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Nuray PAMUK ÖZTÜRK - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Pınar TURAN ÖZDEMİR - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Selin TEKELİ - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Umut DÜŞGÜN - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Ümmügülüm ALBİZ - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Yakup YAŞAR - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

SEKRETERYA

Secretariat

E-posta Adresi: kudek.yabancidil@kmu.edu.tr

Arş. Gör. Aysel YILDIZ EROL
Arş. Gör. Emre BEYAZ
Arş. Gör. Esin EREN SOYSAL
Arş. Gör. Fırat SOYSAL
Arş. Gör. Gökçen KAPUSUZOĞLU
Arş. Gör. Hacı B. KARAKURT
Arş. Gör. M. Mahmut OLCUN
Arş. Gör. Miray TÜRKER
Arş. Gör. Murat ERBEK

E-posta Adresi: kudek.turkce@kmu.edu.tr

Arş. Gör. Fatih ÖZTÜRK
Arş. Gör. Hilal DEMİR BAYRAKTAR
Arş. Gör. Sertaç BAYRAKTAR
Arş. Gör. Şükrü Can BALTA
Arş. Gör. Yusuf ATASEVEN

Bireysel Beyni Temsilen Çevirmen ve Toplumsal Beyni Temsilen Erek Metin ve Erek Kitle¹

Mehmet Cem ODACIOĞLU*
Fadime ÇOBAN ODACIOĞLU**

Bu çalışmada bireysel beyni temsilen çevirmenin çeviri ürününün oluşum sürecinde bir diğer ifade ile çeviri sürecinde atacağı her adım, alacağı karar ve uygulayacağı stratejinin bir sonraki aşama olan çeviri ürününü ne oranda etkilediği ve çeviri sürecinin bireysel olmaktan çıkarak nasıl toplumsal bir beyne dönüştüğü açıklanmıştır. Bireysel beyin kavramıyla ifade edilmek istenen çeviri sürecinin çoğunlukla bireysel düzlemde uzman bir çevirmen tarafından gerçekleştirilmesi olasılığındandır. Çevirmenin alacağı her türlü karar, inisiyatif ve uygulayacağı strateji onun ilk olarak bireysel beyninden kaynaklanmaktayken, sonrasında ortaya çıkan çeviri ürün ise toplumsal bir beyne dönüşmektedir zira ulaşılabilecek erek kitlenin her bir bireyi aslında kolektif yapıda toplumsal beyni oluşturmaktadır. Diğer bir nokta ise, bireysel beyni temsilen çevirmenin alacağı her karar ve atacağı her adımda zaten toplumsal bir beyinden etkilenmesi gerçeğidir. O halde klasik çeviri tanımından farklı olarak günümüzde çeviri etkinliği nasıl tanımlanabilir? Çeviri eylemi hangi amaçlarla gerçekleştirilir? Çalışmada bu sorular ekseninde Skopos ve Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı gibi işlevci çeviri kuramlarından yola çıkarak söz konusu düşünceler betimlenerek incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevirmen, toplumsal beyin, bireysel beyin, hedef/erek metin.

Translator Representing an Individual Brain and Target Text & Target Culture Representing a Social Brain

In this study, we analyze how the translator representing an individual brain takes his/her steps, how his or her strategies applied in the process of the formation of the translation product affect the next stage and how the translation process is transformed from an individual into a social brain. We use the term individual brain to express the fact that the translation action is performed by an expert translator on an individual level. While every decision, initiative and strategy adopted by the translator originates from his or her individual brain, the translated product is transformed into a social brain, since each individual of the target audience in fact forms the social brain in a collective structure. Another point is that representing an individual brain, translator's every decision and every step is influenced by a social mind at every step. How can translation activity today be defined differently from the definition of the classical translation? For what purposes is the translation action performed? In the light of these questions, these said ideas are studied in this paper by starting from functional translation theories such as Skopos and the theory of Translational Action.

Keywords: Translator, social brain, individual brain, target text.

Giriş

Bu çalışmada toplumsal beyni temsilen erek metne ve erek kitleye giden süreçte bireysel beyni temsilen çevirmenin rolü vurgulanmaktadır. Bireysel beyin kavramıyla kast edilen çeviri sürecinde çevirmenin her ne kadar diğer paydaşlarla işbirliği içerisinde olsa da bireysel bir tutum izlemek durumunda kalması ve çevirideki karar ve stratejileri sahip olduğu bilgi ve kültürel birikime göre belirlemesinden dolayıdır. Aslında çevirmen çeviri sürecine başlamadan kafasında mutlaka bir erek kitle belirlemektedir. Çevirisi de belirlediği erek kitleye göre gerçekleşir. Ancak bu erek kitle neye göre belirlenmektedir? Erek kitlenin belirlenmesinde bireysel beyin olan çevirmenin rolü nedir? Zaman zaman erek kitlenin belirlenmesindeki kriterler hami, kültürel, ideolojik, siyasi vb. noktalardan ibaret görünse de

¹ Ayrıca krş. Tarlacı, 2017.

* Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çeviribilim Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık,
cemodacioglu@bartin.edu.tr

** Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çeviribilim Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık,
fcoban@bartin.edu.tr

bu hami, kültürel, ideolojik ve siyasi çevrede yaşayan, düşünceleri ona göre şekillenmiş bireysel bir beyni temsilen çevirmen de sürece aktif olarak dahil olmaktadır. Çevirmen pekala baskın ideolojinin karşıtı bir amaç belirleyip, kendi ideolojisini çevirisine yansıtmayı düşünebilir. Bu durumda çeviride amaç erek kitlenin beklentisine göre mi yapılmaktadır? Yoksa çevirmenin bireysel beyni temsilen aldığı kararlar ve stratejiler mi sonrasında bir erek kitle oluşmasını sağlayacaktır? Söz gelimi sağ görüşlü bir çevirmenden sol görüşe göre çeviri yapması istendiğinde, çevirmen ya ideolojisi gereği çeviriyi geri çevirebilmekte ya da kendi görüşlerini metne yedirerek manipülasyon uygulayarak bireysel beyninden geçen düşünceleri erek metne yansıtabilmektedir. İşin asıl ilginç tarafı ise çevirinin bitmesinin ardından, çeviri ürün okuyuculara ulaştığında çevirmenin görüşünü savunan bir erek kitle oluşmaktadır. İşte bu erek kitle aslında toplumsal bir beyindir. Bu toplumsal beynin oluşması ve sonucunda erek metnin gün ışığına çıkması bireysel bir beyinden, bir diğer ifade ile çevirmenden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmanın birinci bölümünde kısaca burada bahsedilen bireysel beyni temsilen çevirmen ve toplumsal beyni temsilen erek metin ve erek kitle kavramları açıklanacak, ikinci kısımda uzman çevirmenin çeviri sürecindeki rolüne değinilerek, toplumsal beyni temsilen erek metnin oluşumunda ne denli etkili bir role sahip olduğu vurgulanacaktır. Çalışmada betimleme yöntemi kullanılmış olup **araştırma sorunları** şu şekilde belirlenmiştir:

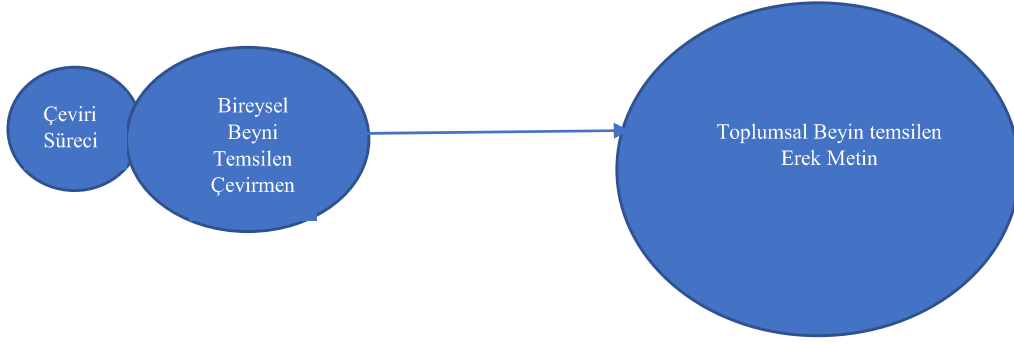
1. Bireysel beyin kavramıyla ne kast edilmektedir?
2. Toplumsal beyin kavramıyla ne kast edilmektedir?
3. Çevirmenin erek metnin oluşumu sürecinde rolü nedir?
4. Bireysel beyni temsilen çevirmenin yaptığı çeviri toplumsal bir beyne nasıl dönüşür?

Bireysel Beyni Temsilen Çevirmen ve Toplumsal Beyni Temsilen Erek Metin

Giriş kısmında da belirtildiği gibi çeviri süreci çoğunlukla bireysel düzlemde gerçekleştirilen, gerektiği yerde paydaşların da destek verdiği bir süreçtir. Ancak çeviri sürecinde asıl belirleyici olan çevirmenin tutumu, aldığı karar ve uyguladığı stratejilerdir. Bu başlangıç süreci çevirinin bireyselliğini akla getirir. Çevirmen zihninden yani fiziksel anlamda beyninden geçenleri bireysel düzlemde çeviri sürecine yansıtmaktadır. Çeviri süreci tamamlandıktan sonra ise erek metin oluşur. Erek metin bireysel beyni temsilen çevirmen tarafından üretilse de meydana gelen erek ürün toplumsaldır ve bireysel bir beyni değil toplumsal bir beyni yansıtır. Bir topluluğun, kültürün, hatta insanlığın ortak malı haline gelir. Çeviri süreci, bireysel düzlemde toplumsal düzleme yol alarak çeviri ürün meydana gelir ve çeviri ürün bir devri bitirip yerine başka bir devri getirebilir, toplumları olumlu-olumsuz yönde etkileyebilir, kültürleri dönüştürebilir², devrimler meydana getirebilir, ideolojik çatışmalara neden olabilir, tepki çekebilir veya tam tersi olabilir. Sonuçta çeviri süreci bireysellikten çıkarak çeviri ürün meydana gelir ve toplumsal beyni temsilen erek metin şeklinde de anılabilir³

² Örneğin Martin Luther'in İncil'i herkesin anlayabileceği bir Almanca kullanarak çevirmesiyle skolastik düşünce ve kilise öğretileri temelden sarsılmış ve protestanlık mezhebi ortaya çıkmıştır.

³ Her çeviri aslında bireysel olan çevirmenin yaşadığı çeviri sürecinin ardından ortaya koyduğu üründür. İşlevsel çeviri yaklaşımlarına göre çevirmenden erek kitlenin beklenti ve ihtiyaçlarına göre çeviri yapması gerekir. Çevirmen erek kitleyi ne kadar iyi tanırsa, o ölçüde ortaya işlevsel bir çeviri ürünü çıkarabilecektir. Bu durumda belki de çevirmenin toplumsal yönü ile bireysel yönünün harmanlanmış olması gerekir.

Şekil 1. Çeviri Süreci, Bireysel Beyni Temsilen Çevirmen ve Toplumsal Beyni Temsilen Erek Metin

Şekilden de görüleceği gibi çeviri süreci ve bireysel beyni temsilen çevirmen kesişmiş durumdadır. Zira çeviri sürecinde çevirmen doğrudan rol almaktadır. Sonuçta ortaya toplumsal beyni temsilen erek metin çıkar. Ancak erek metnin ortaya çıkmasında çevirmenin bireysel olarak kilit bir rolü bulunmaktadır.

Bireysel beyni temsilen çevirmen ve toplumsal beyni temsilen erek metin kavramlarını açıklarken habitus kavramına da kısaca değinmek gerekir.

Habitus⁴ Kavramı Üzerine

Bourdieu Habitus kavramını insanların belli kültür ve alt kültürler içerisinde yaşamaları neticesinde zihinlerinde mevcut olan temel bilgi stoğunu tanımlamak üzere kullanmaktadır. Palabıyık'a göre "*habitus, belirli türde yer ve koşullardaki toplumsal deneyimlerimizin bir sonucu olmasının yanında, zihnimize taşıdığımız (dil, etnisite, vb.) sürekli eğilimler setini ifade eder*" (Palabıyık, 2011: 128-129). Köse'ye göre ise Habitus içinde yer alan toplumsal ve kültürel yapılanmaların bireylerce içselleştirilmesine aracılık eden birtakım alışkanlıklar, yatkınlıklar ve elverişlilikler bütünüdür (Köse, 2014: 84). Habitus, pratiğin oluşturulmasında eğilim ve konumun buluşmasıdır (Arı, 2014. 112). Görüldüğü gibi habitusun bu tanımlamaları bireysel beyni temsilen çevirmen kavramıyla benzerlik göstermektedir. Aslında bireysel beyni temsilen çevirmen aynı zamanda bir toplumun üyesi olduğundan habitusu da o topluma göre şekillenir. Ancak ve ancak çeviri sürecinin ortaya çeviri ürünü olarak çıkmış somut hali ile habitus (bilgi birikimi), üretim biçimine geçmiş olmaktadır. O halde habitusu farklı olan her çevirmen bireysel beyninden geçenleri erek metne aktarırken farklı yollar izleyebilir. Sonuçta her bir çevirinin farklı amaç ve alt amaçları ortaya çıkar. Bu amaçlar bütün olarak toplumsal beyni oluşturan erek metni ve erek kitleyi etkilemektedir. Ancak bu etki oranı belirlenen amacın işlevselliğine göre değişim gösterebilir.

Uzman Çevirmenin Çeviri Sürecindeki Rolü ve Toplumsal Beyni Temsilen Erek Metnin Oluşumundaki Etkisi

Tarih boyunca çevirmenler insanlar arasında iletişim kurulmasında arabulucuk rolü üstlenerek, taraflar arası ticaret ilişkilerinin sürdürülmesi, diplomaside ve savaşlarda aracılık etme, ülkeler arasında kültür aktarımı ve pek çok konuda önemli bir etkiye sahip olmuştur. Günümüzde bu nedenle çevirmen en az kaynak metnin yazarı kadar çevirdiği eserden sorumlu olup, o da bir yazardır demek yanlış olmaz. Venuti çevirmenlerin de en az kaynak metin yazarları kadar önemli bir konumda olduklarını belirleterek, onların da telif haklarından

⁴ Yatkınlıklar bütünü. bkz. http://www.stoag.hacettepe.edu.tr/SBR328_3.haftaokumasi.pdf

faydalanmasını gerektiğini ileri sürer (Venuti, 1998). Her çevirmen bir yazarsa, her yazar gibi onların da yaratıcılık boyutları birbirinden farklıdır. Bu durumda aynı metnin iki farklı çevirisi farklı yaratıcılık örnekleri içerebilir. Bu da toplumsal beyni temsilen erek metin ve erek kitlenin etki altına alınmasında bireysel beyni temsilen çevirmenin önemini göstermektedir.

Bununla beraber tarih boyunca çevirmenler genelde ikincil planda ve güvenilmez olarak düşünülmüşler, bir diğer ifade ile kaynak metni çarpıtma suçlamasıyla karşı karşıya kalmışlar ve Simeoni'ye göre kendilerini kaynak yazara göre önemsiz olarak görmüşlerdir (Gürçağlar, 2011: 149). Ancak günümüzde çevirmenlere duyulan ihtiyaç küreselleşme, bilim ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen radikal değişimler ile büyük oranda artmıştır. Çevirmen çeviri sürecinden sorumlu bir uzman olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Özellikle Vermeer'e göre çevirmen çeviriye ilişkin eylemden sorumlu uzmandır ve kendisine verilen görevin yerine getirilmesinden çevirinin bitimine kadar olan süreçte uzman olarak kabul edilmelidir. Uzman kişiler ihtiyaç duyulduğu anda her şeyi bilen ve düşüncelerine danışılan, saygı gösterilen bireylerdir. Uzman çevirmen de çevirmen olmayan başka meslek grubundaki bireylere göre çeviri alanı hakkında daha fazla bilgiye sahiptir. Uzman çevirmen neyin ne olduğunu bilmeli ve gerekirse konu hakkında alan uzmanlarıyla tartışacak bilgisi olmalıdır (Vermeer, 1978:222). Bireysel beyni temsilen gerekli uzmanlık bilgisine sahip olan çevirmen çeviri sürecine kafasında belirlediği yöntem ve stratejiler ile başladığından, onun uzman pozisyonunda farklı perspektiflerde toplumu etkilemesi ve toplumsal beyni temsilen erek metnin ortaya çıkması mümkün hale gelebilir. Ancak buradaki uzmanlık kavramı çevirmenin bireysel özelliklerine göre değişebilir. Çevirmen kasıtlı olarak kaynak metni yanlış aktarmak istiyorsa uzmanlığını bu yönde kullanabilmekte ve toplumu aslında çeviri eser okumanın güvenilir olmadığı izlenimine itmek istiyor olabilmektedir. Ancak bunun kararını verirken çevirmenin çevireceği alan hakkında önsel bir bilgiye sahip olması önem arz etmektedir. Bununla beraber çevirmen yeterli bilgisi olmadan uzmanlık alanı olmayan bir konuda çeviri yaparsa metnin içeriğini kasıtsız olarak çarpıtabilir ve ortaya işlevsiz bir metin çıkabilir. Bu metin erek kitleyi toplumsal düzlemde etkilemeyebileceği gibi sadece kelimelerin araya geldiği bir laf salatası halini alabilmektedir. O halde metnin işlevli olabilmesi için çevirmenin uzman olması ve neyi nerde arayacağını, çeviri sürecinde hangi karar ve stratejileri uygulayacağını, hangi durumlarda koşut metinlere başvuracağını ya da alan uzmanlarına danışacağını ve metnin bireysel bilgi birikimine göre ne oranda aktaracağını bilmesi gerekmektedir.

Makineleşmenin etkisiyle çeviri mesleğinin ortadan kalkacağına inan bir grup görüş de vardır. Ancak çevirmen her zaman son belirleyici ve karar vericidir. Her bir çevirmen aslında her bir farklı beyindir. Zira makineler yeterli bilgiyle donatılsalar bile çevirmenin bireysel bilgi birikimini duygularıyla ve farklı kişilik özellikleriyle doldurması onu farklı işlerle uğraşmak durumunda kalsa dahi uzman yapacaktır. Bu sebeple tarih boyunca taraflar, ülkeler ve insanlar arası önemli işlevsel bir araç olarak kullanılan çeviri etkinliği günümüzde halen etkisini sürdürmekte ve toplumları dönüştürmeye bu beyinler sayesinde devam etmektedir.

Sonuç

Çevirmenler bireysel bilgi birikimlerini uygulamaya dökerek çeviri ürünün meydana gelmesini sağlamakta ve çeviri zamanla toplumsal beyni temsilen erek metin ve erek kitleyi etkisi altına almaktadır. Bu öyle bir durumdur ki çeviri süreci bittiği anda aslında çevirinin etkisi başlamaktadır. Bu görece etki çeviri uzman bir kişinin elinden çıkmış ise başarılı olmakta ve toplumları önceden belirlenmiş amaca göre gerek o gerek bu anlamda bireysel düzlemde toplumsal düzleme değiştirmekte ve dönüştürmektedir. O halde çevirmenlerin de bir eser sahibi olarak uzman pozisyonunda kültür ve toplumu dönüştürebilecek potansiyeli

bulunmaktadır. Bu potansiyelin etkin olarak kullanılabilmesi için ise çevirmenlerin dünya bilgilerinin olması, kültürel, toplumsal, siyasi ve ekonomik vb. alanlarda kendilerini en azından giriş düzeyinde bilgi sahibi olabilecek kadar geliştirmeleri ve bireysel bilgi birikimlerini çeviri esere nasıl yansıtacaklarını, hangi kararları alacaklarını ve hangi stratejileri uygulayacaklarını bilmeleri son derece önem arz etmektedir. Ancak bu şekilde bireysel beyni temsilen çevirmen etkisi, toplumsal beyni temsilen erek metin ve erek kitle etkisine dönüşebilir.

Bu çalışma aslında literatürde mevcut olan ve daha önceden çok defalarca dile getirilen bilgilerin bireysel beyni temsilen çevirmen ve toplumsal beyni temsilen erek metin kavramlarını kullanarak bir çeşit derlemesi olmuştur. Bununla beraber çalışmanın asıl amacı çevirmenlerin bugün halen uzman olarak ihtiyaç duyulan kişiler olmasını vurgulamak ve çevirmenlerin bireysel düzlemde çeviri metin üzerindeki etkileriyle toplumsal beyni temsilen erek metnin oluşum sürecindeki rollerine değinmektir. Unutulmamalıdır ki çevirmenler çevirir, dünya döner. O halde bu bağlamda dünyanın dönmesi için her biri farklı beyinleri temsil eden çevirmenlere ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç özellikle son gelişmeler bağlamında günden güne artmaktadır.

Kaynakça

Arı, Sevinç (2014), *Çeviri Sosyolojisi*, Aylak Adam, İstanbul.

Gürçağlar, Tahir Şehnaz. (2011), *Çevirinin ABC'si*, SAY yayımları, İstanbul.

Köse, Hüseyin (2014), “Neoliberal Estetik”ten “Habitus”a Bourdieu ve Popüler Kültür”, *İletişim Dergisi*, s.71*92.

Palabıyık, Adem (2011), “Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine, *Liberal Düşünce*, Yıl 16, Sayı 61-62, Kış-Bahar 2011, s. 121 – 141.

Tarlacı, Sultan (2017), *Suç ve Beyin*, Destek Yayınları, Türkiye

Venuti, Lawrence (1998), *The Scandals of Translation*, Routledge Londra ve New York.

Vermeer, Hansj J. (1978/2000), Skopos and Commission in Translational Action, (çev. Andrew Chesterman), *Translation Studies Reader*, ed. Lawrence Venuti, Routledge, Londra ve New York.

İnternet Kaynakları

“Habitus”, http://www.stoag.hacettepe.edu.tr/SBR328_3.haftaokumasi.pdf Erişim Tarihi:30.07.2018